

"הספקטרום של סגנונות ההוראה" לפי מוסקה מוסטון

- המונח "סגנונות ההוראה" (Teaching Styles) מתקשר ישירות לעבודתו המקיפה של מוסקה מוסטון
- סגנונות ההוראה מתייחסים למגוון רחב של היבטים פילוסופיים, תיאורטיים ויישומיים, הקשורים להוראת החינוך הגופני
- פיתוח הספקטרום היווה את מפעל חייו של מוסקה מוסטון, ששקד במשך כ-30 שנה בעקביות ובהתמדה על הנחלת תפיסתו החינוכית-פדגוגית
- מאמר זה מציג את ספקטרום הסגנונות של מוסטון בגירסתו האחרונה (מוסטון ואשוורת, 1990)
- המאמר מתאר את הסגנונות השונים, בליווי דוגמאות מעבודת המורה לחינוך גופני
- מטרתו העיקרית היא להציע למורים ולמאמנים העוסקים בחינוך גופני ובספורט מודל ברור ושיטתי לבחינת תפיסתם החינוכית/פדגוגית וכלי מהימן לקבלת החלטות הקשורות לתכנון ההוראה וליישומה

ההנחה הראשונית, שהתנהגות הוראה היא שרשרת של קבלת החלטות. כל פעולת-הוראה מכוונת היא תוצר של החלטות קודמות.

2. האנטומיה של כל סגנון האנטומיה מורכבת מקטיגוריות הגיוניות של החלטות, שאותן יש לקבל בכל אפיזודה של הוראה-למידה. האנטומיה מְנַחֵה בקבלת ההחלטה הנכונה בכל מערך.

לכל סגנון הוראה בספקטרום יש מבנה מיוחד, המתווה את העקרונות המייחדים את המורה, את התלמיד ואת המטרות שיש להשיג. ניתן להבדיל בין סגנונות ההוראה על-ידי הקביעה - "מי מבצע את החלטות!"

כל החלטות לגבי תהליך ההוראה-למידה מאורגנות בשלושה מערכים (ראה איור 1):

(א) לפני אפיזודת ההוראה (Pre-impact) - כלומר, לפני התרחשות ההוראה-למידה.

"מה ניתן לעשות כדי להגיע לכל אחד מן התלמידים! האם סגנון ההוראה שלי אכן מאפשר למידה יעילה וצמיחה לכל אחד מתלמידי?"

3. מגוון יעדי ההוראה. מקצוע החינוך הגופני מאופיין במגוון עשיר של יעדים, הכוללים קשת רחבה של ידע ומיומנויות. היעדים קשורים ליכולת ביצוע וחזרה על הדגמה, ליצירתיות ולפתרון בעיות, לאסטרטיקה של תנועה, להבנתה ולמושגים הקשורים בה, לאסטרטגיה של מישחק, לשיתוף פעולה ועוד. שאלת המפתח בהיבט זה היא: "כיצד ניתן לעצב את סגנון ההוראה כדי לענות על מגוון היעדים הרב, הכלול בהוראת החינוך הגופני והספורט?"

4. הצורך במסגרת הוראה אינטגרטיבית. הספקטרום של סגנונות ההוראה מייצג מגוון דרכים לשחזור ידע קיים ולגילוי וליצירת ידע חדש. מגוון יעדי ההוראה והשונות באוכלוסיית התלמידים ובחומרי הלימוד מחייבים שימוש מותאם בסגנונות ההוראה השונים. שאלת המפתח היא: "כיצד ניתן למצות את יתרונותיו של כל סגנון כדי לענות על הצרכים הייחודיים של כל אפיזודת הוראה?"

עקרונות מרכזיים

הספקטרום של סגנונות ההוראה מציג תפיסה כוללת, המבוססת על מספר עקרונות יסוד. להלן ששת העקרונות המרכזיים:

1. הנחת היסוד

המבנה הכולל של הספקטרום נובע מן

מהו הספקטרום?

הספקטרום של סגנונות ההוראה מתאר סדרה של החלטות הנוגעות לתהליך ההוראה-למידה. החלטות אלה נעשות על-ידי המורה או התלמיד, או על-ידי שילוב של שניהם. מקבלי החלטות משתנים לאורך רצף הספקטרום: בסגנון א' מקבל המורה את כל החלטות, ובהדרגה עוברת האחריות לידי התלמיד.

רציונל

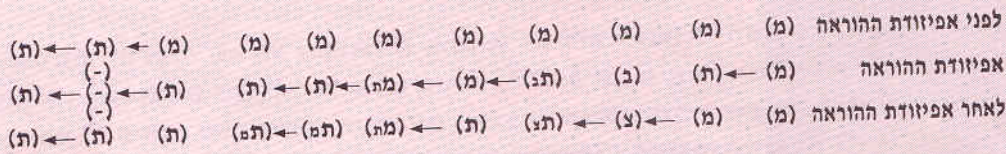
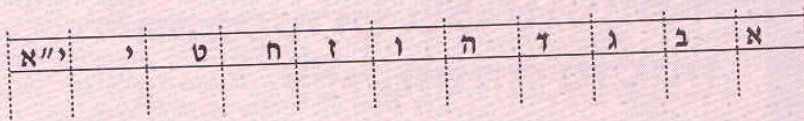
הספקטרום מציע תיאוריה אוניברסלית, המתמקדת בהוראה-למידה כחלק ייחודי של התנהגות האדם. מוסטון (1992) הצביע על ארבעה היבטים שונים, המסבירים את הצורך בפיתוח הספקטרום וביישומו:

1. ההיבט האישי. מורים נוטים לפתח דרך-הוראה ייחודית, המתאימה לאמונותיהם ולכישוריהם ועומדת במבחן הזמן. ההיצמדות לסגנון אישי עשויה אמנם לספק ביטחון בעבודה, אולם היא עלולה גם להגביל את יכולתם של המורים ואת תרומתם האפשרית לתלמידים. לפיכך, שאלת המפתח לכל מורה ומורה היא: "מה ניתן לעשות מעבר לסגנון ההוראה האישי שלי, כדי לקדם את תלמידי?"

2. השוני באוכלוסיית התלמידים. אנו מלמדים בכיתות הטרוגניות, המשקפות מגוון תרבויות וצרכים שונים של תלמידינו. למעשה מהווים מערכת החינוך, בית-הספר, הכיתה וקבוצות הלימוד ראי של קברה מגוונת ומשתנה. שאלת המפתח כאן היא:

המעבר מסגנון א' לסגנון י"א

איור מס' 1

(מ) - מורה
(ת) - תלמיד
(ב) - מבצע
(צ) - צופה

לקוח מתוך: The spectrum of teaching styles: From comand to discovery by Muska Mosston and Sara Ashworth. Copyright 1990 by Longman Publishing Group. New-York

ההישגים שאליהם שואפים להגיע בשיעור. שאלת המפתח היא: "מה יהיה התלמיד מסוגל לבצע בסיומה של אפיזודת ההוראה?"

(ב) מהו סגנון ההוראה המתאים ליעדי ההוראה? כאשר המורה בקי בספקטרום, הוא יכול לבחור באופן שקול את סגנון ההוראה, שבאמצעותו ניתן להשיג את יעדי ההוראה.

(ג) מהו סגנון הלימוד המאפיין את הלימוד? איתור הסגנון המתאים ביותר לכל לומד, או לקבוצת לומדים, יאפשר התאמה קרבתית של סגנון ההוראה כדי להשיג תוצאות יעילות ומידת הנעה רבה בלימודה פרטנית ובקבוצות למידה.

(ד) את מי ללמד? למי מכוונת ההוראה? האם לכל הכיתה? לקבוצת תלמידים, למספר קבוצות? או לתלמיד יחיד? (ה) מהם נושאי הלימוד? החלטה זו קשורה לארבעה שיקולים שאותם יש ליישם:

- מדוע נבחר נושא-לימוד זה? מהו ההיגיון בבחירת מטלות הלימודה הייחודיות לנושא הלימוד? מהם הסיכויים שמטלות הלימודה ישרתו את היעד הלימודי?
- כמות - מהו המרכיב הכמותי ובר-המדידה, הקשור במטלת הלימודה? (למשל, 10 זריקות לסל, 20 כפיפות ופשיטות מרפקים, 1 ק"מ ריצה, 5 ד' של תרגול התקפה וכד').
- איכות - באיזו רמת הדיוק תבוצע המטלה ובאיזו רמת ביצוע?

אנושיות בסיסיות: יצירה ויצירה מחדש. לכל בני-האדם ניתנה היכולת ליצור מחדש ידע נתון, לשחזר מודלים, לתרגל מיומנויות ולהתחקות אחר הבלתי נודע. אשכול הסגנונות המהווה את המחצית הראשונה של הספקטרום (א-ה') מייצג את אפשרות ההוראה לשחזר ידע קיים. אשכול הסגנונות השני (ו-י"א) מייצג אפשרויות של יצירת ידע חדש. ידע זה הוא חדש עבור הלומד, עבור המורה ולעתים עבור הקבוצה כולה.

6. התוצאה ההתפתחותית (The Developmental Effect)

החלטות יש תמיד השפעה על מה שקורה לאנשים, וכל סגנון משפיע על הלומד המתפתח בצורה ייחודית. הספקטרום מספק מסגרת להבנת התרומה של כל סגנון להתפתחות הלומד בתחומים הקוגניטיביים, הריגושיים, החברתיים, הגופניים והמוסריים.

אנטומיה של סגנון הוראה - מרכיבים

האנטומיה של כל סגנון הוראה כוללת קבלת סדרה ארוכה של החלטות. להלן רשימת החלטות, שאותן עשוי המורה או התלמיד לקבל ולבצע בכל אחד מן המערכים של סגנון-הוראה מסוים:

1. הכנות להוראה לפני אפיזודת ההוראה

(א) מהי התכלית של אפיזודת ההוראה? החלטות נעשות לגבי היעדים הספציפיים של האפיזודה. החלטות אלה קובעות את

הכוונה להיבטים הקשורים בתכנון ובארגון מוקדם של ההוראה.

(ב) אפיזודת ההוראה (Impact) - החלטות המבוצעות במהלך ההוראה-למידה

(ג) לאחר אפיזודת ההוראה (Post-impact) - החלטות הקשורות להערכה

3. מקבלי ההחלטות (The Makers Decision)

הן המורה והן התלמיד יכולים לקבל החלטות בכל אחת מן הקטיגוריות הכלולות באנטומיה. כאשר רוב החלטות, או כולן, נמצאות באחריותו של מקבל-החלטות מסוים (למשל, המורה), ניתן לאמר שאחריותו היא מרבית, ואחריות האחר (התלמיד בדוגמה זו) היא מזערית.

4. הספקטרום (The Spectrum)

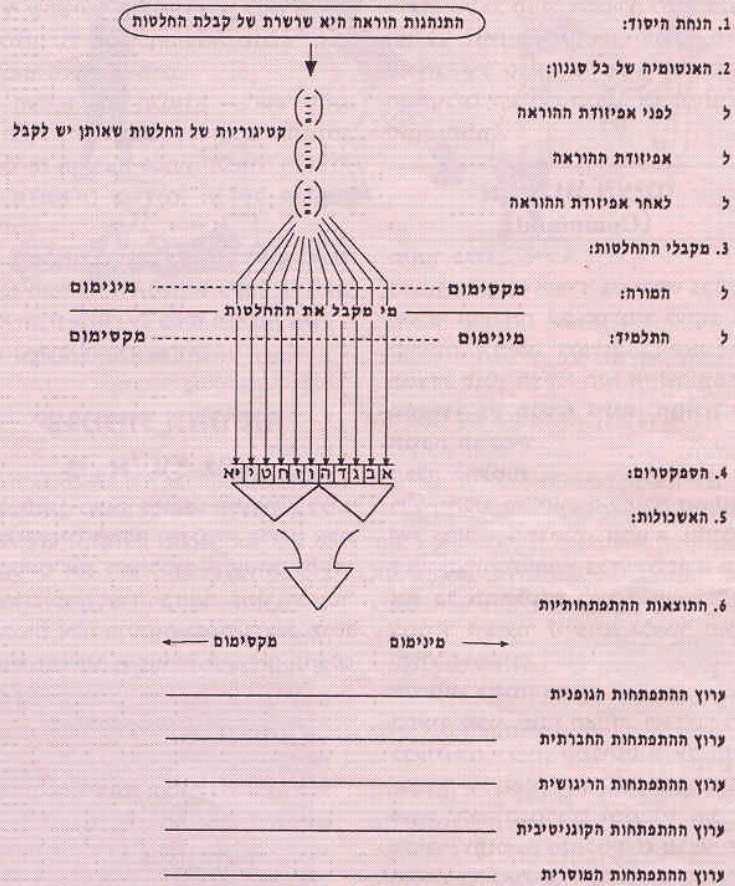
באמצעות הקביעה: מי מבצע, ואיזו החלטה? בקשר למה ומתי? ניתן לזהות את אחד-עשר הסגנונות הבסיסיים של הספקטרום ואת סגנונות המשנה הנמצאים ביניהם.

בסגנון הראשון, המורה מבצע את כל החלטות, והתלמיד מגיב על-ידי ביצוע מדויק של החלטות המורה. בסגנון השני מועברות תשע החלטות ייחודיות מן המורה אל התלמיד, וכך ניתן להשיג מערך חדש של מטרות. בכל אחד מן הסגנונות העוקבים מועברות החלטות נוספות באופן שיטתי מן המורה אל התלמיד. מצב מתפתח זה מאפשר הצבת מטרות נוספות בדרך להשלמת הספקטרום כולו.

5. האשכולות (The Clusters)

מבנה הספקטרום משקף שתי יכולות

מבנה הספקטרום

לקוח מתוך: The spectrum of teaching styles: From comand to discovery by Muska Mosston and Sara Ashworth. Copyright 1990 by Longman Publishing Group. New-York

צורה?
 (יב) סידורים אירגוניים - כיצד ניתן להבטיח ניהול יעיל של השיעור בכל הקשור בציד, במעברים, בצמצום זמן-ניהול וכד'!
 (ג) מדדים - מהם המדדים השונים, שלפיהם ניתן להעריך את איכות ההוראה והלמידה?
 (יד) אקלים הכיתה - מהי האווירה הרצויה במהלך השיעור?
 (טו) הערכה - מהם ההליכים והכלים שבהם ניתן להשתמש כדי להעריך את השיעור?
 (טז) החלטות אחרות.

2. הוצאה לפועל וביצוע במהלך אפיזודת ההוראה

(א) יישום החלטות שנתקבלו לפני תחילת אפיזודת ההוראה (א-יד).
 (ב) התאמת החלטות - כאשר מתברר שהחלטות קודמות אינן מתאימות לתהליך ההוראה-למידה, יש להתאימן תוך כדי תהליך כדי להביא לתוצאות היעילות ביותר.
 (ג) אחר - כל החלטה אחרת המתקבלת במהלך השיעור.

3. הערכה לאחר אפיזודת ההוראה

אלה הן החלטות הקשורות להערכת הביצוע והמשוב שניתן ללומדים. הן נעשות במהלך הביצוע של מטלות הלימוד ו/או בסיומן. את

החלטות יש לקבוע בהתייחס להיבטים הבאים:
 (א) איסוף מידע על הביצוע באמצעים שונים (צפייה, הקשבה, ראיון וכד')
 (ב) בדיקת המידע בהתייחס למדדים (תהליכים, חומרים, נורמות, ערכים וכד')
 (ג) סיפוק משוב ללומדים - משוב עשוי להינתן בדרכים שונות, והוא מהווה אמת-מידה עיקרית לתקשורת שבין המורה לתלמיד. ניתן לספק משוב באופן לא מילולי, על-ידי מבט, תנועות גוף, מגע וכד', או באופן מילולי, באופנים אחדים:
 משוב ערכי - המתייחס לחשיבות הביצוע ולרמתו. משוב זה כולל הערות

סיום המטלה - מתי יש להפסיק ביצוע של מטלה מסוימת?
 הפוגה - מהו פרק הזמן בין מטלה למטלה?
 סיום שיעור - מתי מסתיים השיעור?
 עמדה - מהי עמדת המורה והתלמידים במהלך השיעור?
 הופעה - כיצד יהיו המורה והתלמידים לבושים ומצוידים?
 תקשורת - כיצד יועבר מידע בין המשתתפים השונים בשיעור?
 טיפול בשאלות - כיצד מוצגות שאלות במהלך השיעור, מי עונה עליהן ובאיזו

הוראה - כיצד ישפיע ניתוח המטלה הנלמדת על דרך הצגתה (בשלימות, בשלבים וכד') ועל רצף הלמידה?
 (ו) היכן ללמד? - מהם אזורי הפעילות שבהם יתנסו התלמידים?
 (ז) מתי ללמד? - החלטה זו מערבת שיקולים רבים הקשורים לזמן:
 זמן התחלה של כל מטלה (ריצה, קפיצה, זריקה וכד')
 קצב - האם קצב הביצוע יהיה איטי, מהיר, משתנה, מוכתב, נבחר וכד'?
 משך הזמן - כמה זמן יוקדש לביצוע כל מטלה לימודית?

בקיאות המורים במגוון הסגנונות על מאפייניהם השונים תאפשר שימוש יעיל בספקטרום והפגנת גמישות והתאמה כדי לשפר את הישגי התלמידים. לצורך כך יש להכיר את מאפייני הסגנונות השונים ואת ייחודו של כל סגנון. הסקירה להלן מתארת את 11 סגנונות ההוראה, וכוללת תיאור מורחב של סגנון אי כדי להדגים את השיקולים השונים הקשורים לניתוח כל סגנון וסגנון.

א. סגנון הציווי (Command)

תיאור כללי

בסגנון זה שולט המורה במתרחש בכל אחד משלבי ההוראה. על התלמיד לעקוב אחר הוראות המורה ולפעול בהתאם להן. תמצית סגנון הציווי היא **הקשר המדויק והמיידית בין הגירוי שנותן המורה לבין תגובת התלמיד**.

קבלת החלטות

בכל תהליך של הוראה-למידה משתתפים שני מקבלי החלטות: המורה והתלמיד. סגנון הציווי מאופיין בכך, **שהמורה מקבל את כל ההחלטות** לפני השיעור (תכנון) במהלך השיעור (יישום) ולאחר השיעור (הערכה ומשוב).

השימוש בסגנון הציווי

בחינוך גופני, סגנון הציווי בא לידי ביטוי בפעילויות רבות, המבוססות על הדגמה והנחיה של המורה. לדוגמה: בהכנה למופע ראווה, המורה מדגים וממחיש את אופן הביצוע ותזמונו, והתלמידים מבצעים את הנדרש בהתאם לכך. כך גם מתנהל שיעור בפעילות אירובית המוכתבת על-ידי המורה, והתלמידים מחקים את ביצועיו בתזמון מדויק.

הנחיות למורה

חזור על ההחלטות שקבעת לפני האירוע, והיזה בטוח שאתה יודע במדויק את התשובות על השאלות הבאות:

1. להוראה של אילו מיומנויות מתאים סגנון זה?
2. מהו המיקום המדויק של כל לומד באולם/במגרש? (ניתן לסמנו על-ידי קווים, מספרים וכד')
3. מהי עמדת המוצא של התלמידים לפני תחילת הביצוע?
4. מהו סימן הציווי להתחלת הפעילות?
5. מהו מרחב הפעילות וקצב התנועה? (ניתן לקבוע קצב על-ידי ספירה, מחיאת כף, מוסיקה וכד')
6. מהו משך הפעילות?

באיור 3.

(ד) **טיפול ומענה לשאלות** - כיצד התמודדו המורה והתלמידים עם שאלות שעלו במהלך השיעור?

(ה) **הערכת סגנון ההוראה** שיושם בשיעור. לאחר שהשיעור הסתיים ניתן להעריך את יעילותו של סגנון ההוראה שנבחר ואת תרומתו להשגת היעדים.

(ו) **הערכת סגנון הלמידה** - לאחר סיום השיעור ניתן להעריך, האם התאימו פעילויות ההוראה לסגנון הלמידה הייחודי של תלמידים בודדים, או של קבוצות למידה.

(ז) **החלטות ליישום בעתיד** - לאחר ביצוע שלבי ההערכה השונים יש לקבל החלטות לגבי תכנון עתידי על בסיס מסקנות אלה.

(ח) **שיקולי הערכה אחרים**.

סגנונות ההוראה מ-א' עד י"א

לכל סגנון מבנה מיוחד, המגדיר כללים המתייחסים למורה ולתלמיד. כללים אלה מתארים את ההחלטות שנעשות על-ידי המורה והתלמיד במצב נתון. כאשר החלטות אלה הגיוניות ובנות-ביצוע, תושג מטרת השיעור ואפיונות ההוראה תושלם

כמו טוב, מצוין, חלש וכד', המביעות חוות דעת לגבי הביצוע. לדוגמה: "מסירת החזה היתה מצוינת".

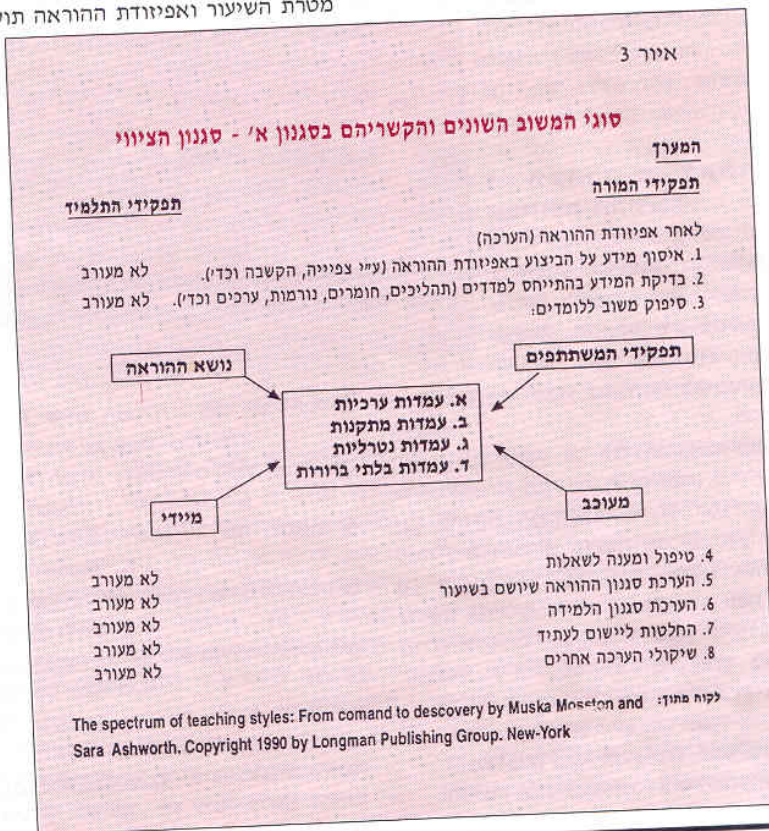
□ משוב מתקן - תגובה מילולית בעקבות טעות, או ביצוע לקוי או שגוי של התלמיד. משוב מתקן כולל את זיהוי הטעות, והוא מפרט הצעות לתיקון. לדוגמה, "קפיצת המקרס לא היתה גבוהה דיה - עליך להדגיש יותר את דחיפת הידיים".

□ משוב ניטרלי - זהו משוב המספק מידע על הביצוע, ללא חוות דעת או תיקון כלשהו. לדוגמה, "עברתם את המרחק בעשרים ושלוש שניות".

□ משוב בלתי ברור - זהו משוב המתייחס לביצוע, אך אינו מציג מידע, הערכה, או שיפוט ברורים. למשל, "אני רואה שאתם מבצעים את תרגילי הקרקע".

כל אחד מסוגי המשוב הנ"ל עשוי להתייחס לנושא הלימוד (למשל, ביצוע התרגיל), או לתפקידי המשתתפים (למשל, תפקוד ראשי הקבוצות). כמו כן, כל משוב עשוי להיות מיידית (מיד לאחר הביצוע), או מעוכב (לאחר פרק זמן - למשל, בסוף השיעור).

סוגי המשוב השונים והקשריהם מוצגים

ההחלטות בכל אחד מהערוצים ההתפתחותיים בסגנון הציווי מוגבלת לחלוטין. מאפייני הסגנון מכתובים ללומד מעקב מדויק אחר ההוראות וציות מלא. הלומד אינו מקבל כל החלטה בתהליך זה, ומיקומו ברצף שבין מינימום למקסימום מעורבות יהיה בכל הערוצים תחת הסימן מינימום (ראה איור 2).

השימוש בסגנון הציווי יוצר הערכה רבה להישג ומוטיבציה קבוצתית להשתתפות. המטרה של סגנון זה היא ללמד לבצע את המשימה במדויק ובזמן הקצר ביותר. תהליך זה מאפשר השגת מטרות בפרק-זמן קצר יחסית והקניית תחושה של הצלחה מיידית ומתמשכת לשותפים בתהליך. סגנון הציווי מתאים להקשרי הוראה ואימון רבים, שבהם יש צורך להגיע להישגים בדרך הקצרה ביותר (הכנה לתחרות, הופעה, שיפור הכושר הגופני וכד').

3. סגנון התרגול (Practice)

תיאור כללי

לתלמידים מוענק זמן לתרגול אישי, כאשר המורה נע בין התלמידים ויכול לבצע פעולות הוראה שונות.

מאפיינים ייחודיים

התרגול האישי של התלמידים מאפשר למורה לספק להם משוב אישי וקבוצתי, ולהתמקד בהיבטים ייחודיים לכל תלמיד.

דוגמה

התלמידים מקבלים 10 דקות לעבודה בתרגיל בהתעמלות, והמורה עובר ביניהם, נתן משוב, מעיר הערות, עוזר בביצוע וכד'.

האנטומיה של סגנון התרגול

תפקיד התלמיד:

- * לבצע את המטלות.
- * לבצע את ההחלטות הבאות: סדר ביצוע המטלה, זמן ההתחלה, קצב הביצוע, סיום המטלה, משך ההפוגה, עמדת התלמיד, מיקום, הופעה ולבוש, שאלות הבהרה.

תפקיד המורה:

- * לבצע את רוב התכנון.
- * להיות זמין לענות על שאלות התלמידים.
- * לאסוף מידע על ביצועי התלמידים, ולספק להם משוב אישי.
- * להעריך את השיעור.

2. המורה מדגים את התנועה ומציג את המודל שאותו יש לחקות.

3. התלמיד מציית להוראות המורה בכל ביצועיו.

4. החלטות המורה אינן נתונות לדיון.

5. אין סטיות אישיות מהמודל שנקבע.

6. אין התחשבות בשונות הבין-אישית ביכולות הלומדים.

7. לא מוזמנות ולא מתקבלות תגובות והצעות של הלומדים.

8. המורה שולט היטב בנושא הנלמד.

9. סגנון זה מבוסס על ידע קודם, על ניסיון ועל קריטריונים ברורים.

יעדים

אחת מהנחות היסוד של הספקטרום היא, שניתן לזהות את היעדים בכל סגנון. לפיכך, המבנה הברור של כל סגנון מצביע על יעדי. סגנון הציווי עונה ליעדים הבאים:

1. תגובה מיידית
2. דיוק בתגובה
3. חיקוי המודל
4. שליטה בביצוע
5. שליטה במבצעים
6. ביטחון
7. הקפדה על הרמה שנקבעה
8. מניעה של אפשרויות בחירה או תחליפים
9. שימוש יעיל בזמן
10. הקפדה על רמה אסתטית
11. יצירת המשכיות ושליטה בערכים מקובלים.

הערוצים ההתפתחותיים

במטרה להסיק מסקנות על היחסים שבין מורה לתלמיד בערוצים ההתפתחותיים, יש להתייחס למדדי תלות-עצמאות ויצירתיות. מידת מעורבותו של היחיד בקביעת

7. כמה חזרות על המיומנות יבצעו התלמידים?

8. מה יהיה משך ההפסקות בין הפעולות השונות?

9. מתי תיפסק הפעילות?

בחירת נושא הלימוד

בעת תכנון שיעור בסגנון הציווי יש לבחור את המיומנויות והמטלות המתאימות לאופיו של הסגנון. מרכיבים אלה יעמדו בדרישות הבאות:

1. ביצוע מדויק של התנועה מיד לאחר מתן ההוראה
2. שמירה על יחסי גירוי-תגובה בכל שלבי הביצוע

המרכיבים העיקריים בעניין זה הם עמדת המוצא והקצב. אם המורה יכול לשלוט בעמדת המוצא ובקצב לכל אורך התנועה, ניתן לומר שמטלת הלמידה מתאימה לסגנון ההוראה.

הדגמה

ההדגמה צריכה להצטיין בביצוע נכון ומדויק, כיוון שהיא ממלאת תפקיד מרכזי בתהליך הלמידה. על ההדגמה להציג תפיסה והמחשה מושלמת של התנועה ושל שטף התנועה. היא מצביעה על רמה של הצלחה, מהווה גורם הניעה ללומדים ומאפשרת להם לעמוד על יכולתם האישית. לאלה המאמינים שיש להראות ללומדים את דרך הביצוע, משמשת הדגמה מדויקת כלי הכרחי ללימוד, לשליטה ולהערכת הישגים.

ההשלכות של סגנון הציווי

המאפיינים הבאים עולים בקנה אחד עם יישומו של סגנון הציווי בתהליך ההוראה-למידה:

1. הנושא הנלמד הוא מודל שנקבע על-ידי המורה.

* לבצע את המטלה.

- * לבדוק את ביצועי בהתאם לאמות מידה שהוכנו על-ידי המורה.*
- לשאול את המורה שאלות הבהרה.

תפקיד המורה

- * לתכנן את מטלת הלמידה ואת הרמות השונות בתוך המטלה.
- * לתכנן את אמות-המידה לרמות השונות.
- * לענות על שאלות התלמיד.
- * ליזום תקשורת עם התלמיד.
- * להנחות את התלמיד בביצוע הערכה עצמית.

1. סגנון הגילוי המונחה (Guided Discovery)

תיאור כללי

המורה מכוון את התלמידים על-ידי רצף של שאלות מנחות, לצורך מטרה שהוחלט עליה מראש ושלא היתה ידועה להם.

מאפיינים ייחודיים

הלומד רוכש יכולת חקירה וגילוי של מושגים ועקרונות, תוך הדגשת הקשר ההגיוני בין הפעילות לתוצאה.

דוגמה

כיצד ניתן לעבור את הספסל ללא מגעו באילו איברי גוף ניתן להיעזר כדי לבצע מטלה זו? וכדו.

האנטומיה של הגילוי המונחה

תפקיד התלמיד:

- * להקשיב לשאלות ולרמזים הניתנים על-ידי המורה.
- * לגלות את התשובה לכל אחת מהשאלות בסדרה.
- * לגלות מהו המושג המרכזי המופיע בסדרת השאלות כולה.

תפקיד המורה:

- * לתכנן סדרת שאלות כך, שכל אחת מהן תאפשר לתלמיד להגיע לגילוי.
- * להציג לתלמיד את השאלות בסדרה מתמשכת והגיונית.

דוגמה
התלמידים עובדים על כושר גופני. כל תלמיד מודד את ביצועיו ורושם את הישגיו בטופס מובנה.

האנטומיה של סגנון הבדיקה העצמית

תפקיד התלמיד:

- * לבצע את המטלה.
- * לבצע את ההחלטות של סגנון ב'.
- * לבדוק את ביצועיו האישיים.

תפקיד המורה:

- * להכין את מטלות השיעור ואת הקריטריונים לבדיקה.
- * לענות על שאלות התלמיד.
- * ליזום תקשורת עם התלמיד.

ה. סגנון הכיול (Inclusion)

תיאור כללי

אותה משימה מתוכננת לרמות שונות של ביצוע. כל תלמיד בוחר אפשרויות פעולה, המתאימות ליכולתו בהקשר למטלת ההוראה. התלמיד בוחר את רמת הכניסה לביצוע ואת הזמן שבו יתקדם לרמה גבוהה יותר.

מאפיינים ייחודיים

כל אחד מהלומדים לוקח חלק בביצוע מטלות ההוראה בהתאם לרמת-ביצועו האישית. מטרת הסגנון היא להקנות לתלמיד את היכולת לבחור את רמת-הביצוע שלו, וליצור אתגר לבדיקה עצמית.

דוגמה

בביצוע גלגול ברחיפה, התלמיד בוחר את המרחק והגובה שאותם יעבור בגלגול.

האנטומיה של סגנון הכיול

תפקיד התלמיד:

- * לבצע את ההחלטות של סגנון ב'.
- * לבחון את הרמות השונות של המטלה.
- * לבחור את הרמה הייחודית המתאימה ל"מצב הכניסה" שלו.

ג. הסגנון ההדדי (Reciprocal)

תיאור כללי

בסגנון זה עובד הלומד עם עמית, צופה בביצועי העמית ומקשיב לחוות דעתו. סגנון זה כולל משוב של התלמיד לעמיתו, והמבוסס על קריטריונים שהוכנו מראש על-ידי המורה.

מאפיינים ייחודיים

התלמידים מתרגלים מיומנויות של צפייה, הקשבה, השוואה, סיכום, הסקת מסקנות ומסירת תוצאות לעמיתים. משוב מידי ושיתוף פעולה הם מאפיינים חשובים בסגנון זה, המסייע לפיתוח מיומנויות חברתיות, דוגמת שיתוף פעולה, סובלנות, סיוע לחבר וכד'.

דוגמה

התלמידים מתרגלים בזוגות את התרגיל בהתעמלות, האחד מבצע והאחר מעיר הערות ומסייע. מדי פעם הם מחליפים תפקידים, והמורה מפקח על התהליך.

האנטומיה של הסגנון ההדדי

תפקיד התלמיד:

- * לבחור בתפקידי המבצע והתלמיד הצופה בו והמספק לו משוב.
- * המבצע פועל לפי סגנון ב' (סגנון התרגול).

* הצופה משווה את ביצועי המבצע עם אמות-המידה שנקבעו על-ידי המורה, מגיע למסקנות ומספק משוב למבצע.

* בסיום המטלה, המבצע והצופה מחליפים ביניהם תפקידים.

תפקיד המורה:

- * לפקח על עבודת הצופים.
- * לספק לצופים משוב על עבודתם.
- * לענות על שאלות הצופים.
- * לתכנן מראש את הפעילות.
- * להעריך את התלמידים. ההערכה, במקרים מסוימים, מבוססת גם על משוב התלמידים.

ד. סגנון הבדיקה העצמית (Self-Check)

תיאור כללי

התלמידים מתרגלים מטלות הניתנות על-ידי המורה ומעריכים באופן עצמאי את ביצועיהם בהתאם לקריטריונים שנקבעו על-ידו מראש.

מאפיינים ייחודיים

דיוק בבדיקת הביצוע העצמי ופיתוח מהימנות ויושר אישי. האחריות להערכת הביצוע עוברת לתלמיד עצמו, והוא מפתח מהימנות ויושר אישי.

ט. עיצוב תכנית אישית על-ידי הלומד (Learner's Individual Designed Program)

תיאור כללי

הלומד מתכנן סדרת מטלות המהוות תכנית אישית. הלומד בוחר את הנושא, מזהה את השאלות, אוסף נתונים, מגלה תשובות ומארגן את המידע. המורה בוחר את התחום שממנו ילקח הנושא.

מאפיינים ייחודיים

מטרת סגנון זה היא לתכנן ולעצב סדרות של משימות, שיהוו תכנית אישית המותאמת ללומד ומעוצבת בהתייעצות עם המורה. התלמיד לוקח אחריות על רוב תהליך הלמידה.

י. יוזמת הלומד (Learner Initiated)

תיאור כללי

בסגנון זה יוזם הלומד את נושא הלימוד, מעצב, מבצע ומעריך אותו בהתייעצות עם המורה. הלומד בוחר את הסגנון הרצוי לו מתוך הספקטרום, את מקום הלימוד ואת מטלות ההוראה. יש לוודא שמערך הסגנונות של הספקטרום מוכר וידוע ללומד.

מאפיינים ייחודיים

בסגנון זה מחליט התלמיד גם על נושא הלימוד. בכך, למעשה, עוברת אל התלמיד כל האחריות על תהליך הלמידה. המורה משמש מקור להתייעצות, שאותה יוזם התלמיד במידת הצורך.

יא. למידה עצמית (Self Teaching)

תיאור כללי

הלומד יוזם את אפיונות הלמידה שלו, מארגן אותה, מבצעה ומעריך אותה. הלומד מחליט על מידת המעורבות של המורה. המורה מקבל את החלטות הלומד ומספק תנאים לביצוע התכנית של הלומד.

מאפיינים ייחודיים

סגנון זה מאפשר ללומד לבצע את מרב החלטות בתהליך הלמידה, ללא מעורבות ישירה של המורה. הסגנון נדיר מאוד, וסביר להניח שלא ימצא בבית-הספר. למידה עצמית מתאימה יותר לפיתוח תחביב, או לפעילות נופש. המגוון הרחב של בחירה בסגנון זה מחייב אחריות רבה של הלומד, כיוון שאין גורמים חיצוניים מתקנים ומספקי משוב.

ח. סגנון החשיבה האלטרנטיבית (The Divergent Production)

תיאור כללי

המורה מציג שאלה, בעיה, או מצב מסוים ומבקש מן התלמידים להציע פתרונות שונים מן המוצע. מבנה השאלה/בעיה מאפשר מתן מגוון של פתרונות אפשריים. סגנון זה עוסק בגילוי פתרונות רבים לשאלה אחת.

מאפיינים ייחודיים

מטרת סגנון זה היא להקנות לתלמידים את היכולת להציע מגוון פתרונות לשאלה/בעיה מסוימת. הסגנון מעודד יכולות קוגניטיביות, דוגמת **השוואה, קיטלוג, פתרון בעיות, העלאת השערות** וכד.

דוגמה

כיצד ניתן למנוע מן היריב לקלוע מרחוק, מבלי לשמור אישית לוחצת על כל המגרש?

האנטומיה של החשיבה האלטרנטיבית

תפקיד התלמיד:

- * לבצע את ההחלטות של סגנון ב.
- * להציע מגוון פתרונות לבעיה מסוימת.
- * לבדוק את תקפותם של הפתרונות המוצעים.
- * לוודא את הפתרונות המוצעים תוך ביצוע המטלה.

תפקיד המורה:

- * לתכנן את הבעיות והשאלות שיוצגו לתלמיד.
- * לקבל את הפתרונות המוצעים.
- * לאשר או לדחות את הפתרונות המובאים בעת ביצוע המטלות.

- * לספק לתלמיד משוב לאורך כל הסדרה.
- * לזהות את הגילוי המושג על-ידי התלמיד ולחזקו על כך.

ז. סגנון הגילוי הממוקד (Convergent Discovery)

תיאור כללי

המורה מציג שאלה/בעיה, ועל-ידי רצף של שאלות מנחות הוא מנחה את התלמידים להגיע לתשובה. מבנה השאלות מצריך תשובה אחת בלבד ואינו מאפשר ריבוי גירסאות.

מאפיינים ייחודיים

הלומד מפעיל חשיבה ביקורתית ושיקולים הגיוניים כדי לגלות את פתרון הבעיה ולהבהיר את הנושא.

דוגמה

כיצד ניתן לעבור מצד אחד של האולם לציוד השני בדרך המהירה ביותר? כיצד ניתן לבצע זאת בתנועה לאחור? וכד.

האנטומיה של סגנון הגילוי הממוקד

תפקיד התלמיד:

- * לבחון את הבעיה.
- * לפתח הליכים הייחודיים לו כדי להגיע לפתרון ולמסקנות.
- * להשתמש בקו המנחה שהציע המורה.
- * לוודא את נכונות התהליך והפתרון על-ידי בדיקתם בהשוואה לאמות המידה המוצעות על-ידי המורה.

תפקיד המורה:

- * להציג את הבעיה, או את הנושא שיש לגלותו.
- * ללוות את תהליך החשיבה של התלמיד.
- * להציע משוב או רמזים (בעת הצורך), מבלי לספק את הפתרון לבעיה.

הספקטרום והפך לפתוח יותר. בראשית שנות התשעים חלה תנופה מחודשת בהתייחסות לספקטרום ולהיבטיו השונים. הירחונים המדעיים החלו שוב לפרסם מאמרים, העוסקים בהיבטים השונים הקשורים לספקטרום.

הספקטרום של מוסקה מוסטון - מפעל חיים שזכה להערכה מעצבת מתמשכת - ראוי שימשש נדבך חיוני בתכניות להכשרת מורים לחינוך גופני, בתהליך ההוראה בפועל ובדיונים אקדמיים בתחום זה.

מקורות

- Mosston, M. (1966). *Teaching Physical Education*. Columbus, Ohio, Merrill.
- Mosston, M. (1972). *Teaching From command to discovery*. Belmont, California, Wadsworth.
- Mosston, M. (1981). *Teaching Physical Education*. Columbus, Ohio, Merrill.
- Mosston, M. (1992). Tug-O-War, No More: Meeting Teaching-Learning Objectives Using the Spectrum of Teaching Styles. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 63:27.
- Mosston, M. Ashworth, S. (1986). *Teaching Physical Education*. Columbus, Ohio, Merrill.
- Mosston, M. & Ashworth, S. (1990). *The Spectrum of Teaching Styles: From Command to Discovery*. New York, Longman.

המבנה הרחב של הספקטרום, הזיהוי הנוח של הסגנונות השונים וההיגיון והרצף הברור המאפיינים אותו הפכו אותו לאוניברסלי ול"ידידותי". הוא קל ללמידה ולהבנה ומאפשר בחירה והתאמה אישיים. כך ניתן להשתמש בו לצורך הפקת תכנית לימודים ולהבחרת מערכת יחסי גומלין שבין המורה והתלמידים. הספקטרום מנחה בתהליך קבלת ההחלטות של המורה והתלמיד בכל סגנון ומבחר את התוצאה בהשגת היעדים ובהתפתחות התלמיד.

המונח "סגנונות הוראה", כפי שהוצג על-ידי מוסטון, מתייחס למכלול ההיבטים והשיקולים הקשורים ליחסי הגומלין שבין המורה והתלמיד. יש לשים לב כי מונח זה (Style) משמש בספרות הפדגוגית בעיקר לתיאור אקלים כיתתי (נוקשה, סמכותי, תובעני, תומך, לבבי, חם). נראה כי הסגנונות שאותם מתאר מוסטון קשורים יותר למונח "מבנה הוראה" (Teaching Format), המתאר את תפקידי המורה והתלמיד בתהליך ההוראה. שני מונחים אלה מעידים על תהליכים שונים, שאינם קשורים זה בזה. ניתן בהחלט לנהל שיעור בסגנון הציווי או בסגנון ההדד, באווירה תומכת או באווירה נוקשה.

הספקטרום של סגנונות ההוראה הוא, ללא ספק, מפעל חייו של מוסקה מוסטון. הסתלקותו הפתאומית השאירה רבים המומים, בעיקר יזידים ואנשי מקצוע בתחום ההכשרה להוראה בחינוך הגופני. בצד ההערכה הרבה שלה זכה, ספג מוסטון גם ביקורת על היצמדותו לתפיסה אחת ויחידה של מבנה תהליך ההוראה-למידה בחינוך גופני. ואכן, עם השנים הלך

דיון

משנתו הפילוסופית של מוסקה מוסטון מתבססת על הדגשת החיוניות שבמעבר מסגנון הציווי לסגנונות הגילוי. פיתוח הספקטרום בשנות השישים והשבעים היה מלווה בהטפה נלהבת לשילוב כלים קוגניטיביים בפעילות הגופנית, שיאפשר העברה של האחריות לתהליך הלמידה מן המורה אל התלמיד ולקראת גילוי ויצירה. עם השנים נוספו סגנונות לספקטרום, תוך שמירה על המבנה ההגיוני הברור שלו. הספקטרום התפתח כמבנה גמיש המאפשר תוספות, התאמות ושימושים רבים. נראה גם, כי עם התפתחותו של הספקטרום הגיע מוסטון להכרה, שבחירת סגנון ההוראה אינה קשורה להתפתחותו של התלמיד בלבד. שיקולים המתייחסים להקשר שבו מתרחש השיעור, למיקומו, לתכנים הנלמדים בו ולהעדפות המורה. משפיעים על בחירת הסגנון ועל התאמתו. לפיכך, אין סגנון טוב או רע, אלא מתאים או בלתי מתאים. ייתכן בהחלט שסגנון הציווי יהיה הבחירה המתאימה ביותר להוראת נושא מסוים ויביא לתוצאות היעילות ביותר. השיקולים בבחירת הסגנון הם החשובים, ויש להכשיר את המורים לבצעם בצורה שקולה ואחרית ביותר.

הייחודיות הרבה של סגנונות ההוראה בספקטרום נובעת מן האוניברסליות והגמישות שבו. ואכן הספקטרום הוצג במדינות ובתרבויות רבות והתקבל בהתלהבות. התפתחותו של הספקטרום לאורך שלושה עשורים מעידה על עמידותו במבחן הזמן. ואכן מוסטון שקד על התאמת הספקטרום ועל בחינתו המתמשכת לאור ההתפתחויות בשדה-החינוך והפדגוגיה.

שימושיו של הספקטרום רבים. הוא עשוי להיות מודל מנחה להכשרת מורים, המציג תכנית לקורסים שונים בנושאי פילוסופיה, פדגוגיה ואינטגרציה של מקצועות שונים. הספקטרום עשוי להיות מסגרת מתודולוגית לתכנית מחקר, העוסקת בהיבטים רבים ומגוונים של הוראה ושל הכשרה להוראה. הוא עשוי לשמש קנה-מידה להערכה עצמית מתמשכת של מורים לגבי יעילות ההוראה שלהם והתאמתה ליעדים ולתלמידים. באותו הקשר עשוי הספקטרום לשמש למטרת מתן משוב למורים על-ידי מפקחים, עמיתים, מורים מאמנים ומנחים להוראה.